

۲۲۳۹۲۲۵

به نام او که همه‌تی از اوست

رابطه ارزش‌های اخلاقی با روابط حقوقی در خانواده

مؤلفان:

دکتر عصمت سوادى

(استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب-گروه معارف اسلامی)

صفورا اسحاقیان

(دانشجوی دکتری مطالعات زنان)

انتشارات آریا دانش

مهر ۱۴۰۰

سرشناسه	سوادی، عصمت، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	رابطه ارزش‌های اخلاقی با روابط حقوقی در خانواده / عصمت سوادی، صفورا اسحاقیان.
مشخصات نشر	تهران: آریا دانش، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۱۳ ص.
شابک	۲۰۴۱-۷۶۶۲-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	خانواده‌ها - ایران - جنبه‌های اخلاقی - نمونه‌پژوهی
موضوع	Families - Moral and ethical aspects - Iran - Case studies
موضوع	خانواده‌ها - جنبه‌های اخلاقی - نمونه‌پژوهی
موضوع	Families - Moral and ethical aspects - Case studies
موضوع	حقوق خانواده - ایران - نمونه‌پژوهی
موضوع	Domestic relations - Iran - Case studies
شناسه افزوده	اسحاقیان، صفورا، ۱۳۵۹ -
رده بندی کنگره	۴/۶۶۶HQ
رده بندی دیویی	۸۵۰۹۵۵/۳۰۶
شماره کتابشناسی ملی	۸۵۰۰۵۲۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیا

هر گونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه مجید آورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است. موارد تخلف را به دفتر مرکزی "انتشارات آریا دانش" گزارش فرمایید.

نام کتاب: رابطه ارزش‌های اخلاقی با روابط حقوقی در خانواده

مولفین: دکتر عصمت سوادی، صفورا اسحاقیان

صفحه آرا: مهدی رادمهر

ناشر: آریا دانش

شمارگان: ۱۰ نسخه ❀ نوبت: اول ۱۴۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۶۶۲-۴۱-۲

قیمت: ۴۵۰۰۰ تومان

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خیابان آزادی، خیابان بهزاد، پلاک ۳۲ واحد ۱۴

تلفن ۸۸۵۶۲۲۷۳

www.ariyadanesh.ir

حق چاپ جهت ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱	فصل اول : کلیات
۲	۱-۱- بیان مسئله
۳	۱-۲- اهمیت و ضرورت موضوع
۴	۱-۳- مفاهیم
۴	۱-۳-۱- اخلاق
۵	۱-۳-۲- حقوق
۵	۱-۳-۳- خانواده
۵	۱-۳-۴- روابط حقوقی
۵	۱-۴- تعاریف نظری
۵	۱-۴-۱- تعریف واژه اخلاق
۸	۱-۴-۲- تعریف اصطلاحی اخلاق
۹	۱-۴-۳- تعریف علم اخلاق
۹	۱-۴-۴- اخلاق در اسلام
۱۰	۱-۴-۵- تعریف ارزش اخلاقی
۱۲	۱-۴-۶- تعریف واژه حقوق
۱۳	۱-۴-۷- تعریف اصطلاحی حقوق
۱۴	۱-۴-۸- تعریف علم حقوق
۱۴	۱-۴-۹- تعاریف خانواده
۱۷	فصل دوم: مبانی تبیین کننده رابطه اخلاق و حقوق
۱۸	۲-۱- مقدمه
۱۸	۲-۲- سیر تاریخی روابط اخلاق و حقوق
۲۱	۲-۳- وجوه اشتراک و افتراق قواعد اخلاقی و حقوقی
۲۱	۲-۳-۱- وجه اشتراک قواعد اخلاق و حقوق
۲۲	۲-۳-۲- تفاوت قواعد اخلاق و حقوق
۲۸	۲-۴- رابطه و تأثیر متقابل اخلاق و حقوق
۳۰	۲-۵- رابطه حقوق و اخلاق اسلامی
۳۰	۲-۶- اجرای قواعد اخلاقی توسط سیستم حقوقی
۳۲	۲-۷- تقدم اخلاق بر حقوق در خانواده

مقدمه

خانواده تنها یک سازمان حقوقی نیست و قانون به تنهایی توانائی ایجاد نظم را در آن ندارد. خانواده سازمانی است مخلوط از قواعد حقوقی و اخلاقی که نمی توان آن دو را از هم جدا ساخت. در این اختلاط نیز غلبه با اخلاق است. زیرا نه تنها بیشتر قوانین راجع به آن ضمانت اجرای موثر ندارد، بلکه آنچه هست از مبانی اخلاقی، مذهبی و اجتماعی ناشی شده و در قوانین و مقررات نفوذ کرده است. در تنظیم روابط زن و شوهر اخلاق بیش از حقوق حکومت می کند. در این رابطه سخن از عواطف انسانی و عشق و صمیمیت و وفاداری است و حقوق برای حکومت کردن بر آنها ناتوان است. به زور اجرائیه نه مرد را می توان به حسن معاشرت با زن واداشت، نه زن را به اطاعت از شوهر و وفاداری به او مجبور کرد. بر این اتحاد معنوی تنها اخلاق می تواند حکومت کند و حقوق ناگزیر است به جای انکاء به قدرت دولت، دست نیازه سوی اخلاق دراز کند. در میان هر ملت، خانواده نماینده و مظهر اخلاق عمومی است. احساسات پاک انسانی و درندگی های حیوانی، هر دو در این کانون به اوج خود می رسند. آنچه در خانواده باید به وجود آید، عشق و مهریانی و حسن نیت است، و هیچ نیروئی جز اخلاق و ایمان نمی تواند بر این عواطف حکومت کند. الزام مرد به تامین معاش خانواده و تربیت فرزندان و تکلیف زن و فرزندان نسبت به خوشروئی با مرد و اطاعت او، از قواعد اخلاقی است که حقوق به عاریت گرفته است. (کاتوزیان ۱۳۹۵، ۱:۴۴۵)

محیط خانواده کانون احساسات و عواطف است و طبعاً مقیاسی که در این محیط باید به کار رود، با مقیاس سایر محیط ها متفاوت است، یعنی همان گونه که در «دادگاه های کیفری» نمی توان با مقیاس محبت و عاطفه کار کرد، در محیط خانواده نیز نمی توان تنها با مقیاس خشک قانون و مقررات بی روح گام برداشت، در اینجا باید حتی الامکان اختلافات را از طریق اخلاقی و عاطفی حل کرد و لذا قرآن در سوره نساء آیه ۳۵ دستور می دهد که «وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يَرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا» اگر ترس از پیدایش شقاق و اختلاف بسیار بین زن و شوهر داشته باشید، یک داور از جانب خانواده شوهر و یک داور از جانب خانواده زن معین کنید، تا به اختلاف رسیدگی کند، اگر زن و شوهر یا دو داور قصد اصلاح داشته باشند، خداوند میان آنان سازگاری و توفیق برقرار می سازد. (مکارم شیرازی ۱۳۷۵، ۳۷۶)

با پیچیده تر شدن جوامع و روابط افراد، یکی از کارآمدترین روش ها برای حفظ و تحکیم خانواده، ورود مباحث اخلاقی در حقوق خانواده است. زیرا وقتی عدم رعایت قوانین اخلاقی تبعات اجتماعی نامطلوب در جامعه ایجاد می نماید، قانون گذار نه تنها می تواند، بلکه موظف است برای تعدیل عادات اجتماعی ضمانت اجرا و کیفر قانونی در نظر بگیرد. از آنجا که قانون گذار تیزبین هیچ گاه نمی تواند از تربیت مردم غافل بماند، لازم است مصادیق اخلاقی را به صورت مواد قانونی تدوین نمود تا به تدریج شرایط عمل به آنها فراهم شود. (احمدیه ۱۳۸۲، ۱۱)

قانون مدنی کشور ما، گاه در قالب های حقوقی الزام های اخلاقی را بیان کرده و بصورت مبهم و

مجمعل دستوراتی داده است، چنانچه به موجب مواد ۱۱۰۳ و ۱۱۰۴ قانون مدنی، زن و شوهر مکلف به حسن معاشرت با یکدیگرند و باید در تشیید مبانی خانواده و تربیت اولاد خود همکاری کنند و یا بر طبق ماده ۱۱۷۷: «طفل باید مطیع ابویں خود بوده و در هر سنی که باشد باید به آنها احترام کند»، ولی آیا تکلیف زن را در پرستاری از شوهر بیمار خود، یا الزام مرد را در رساندن فرزندانش به مدرسه، می توان تنها الزام حقوقی دانست؟ بدون شک انجام این کارها لازمه حسن معاشرت و همکاری صمیمانه زن و شوهر در تربیت اولاد است، اما برای الزام به هر یک از آنها نمی توان در دادگاه اقامه دعوا کرد، و قانون برای تخلف از یکایک این امور جزئی کیفر خاص معین نمیکند. همچنین اگر طفلی احترام پدر را نگه نداشت و از فرمان او سرپیچی کرد، چگونه حقوق می تواند اجرای آن را تضمین کند؟ و بر فرض که از لحاظ نظری بتوان از قوای عمومی در چنین مواردی یاری خواست، آیا عملا نیز قدرت دولت می تواند روابط بین زن و شوهر یا پدر و فرزند را به طور شایسته منظم کند؟ پس در اینگونه امور، جنبه اخلاقی بر آثار حقوقی آنها غلبه دارد و در خانواده نمی توان حقوق و اخلاق را از هم جدا ساخت و مرز بین قواعد آن دو را به دقت ترسیم کرد. (کاتوزیان ۱۳۹۵، ۱:۴۴۶)